

TASVIRIY SAN'ATNI TASVIRIY O'QITISH: NAZARIY VA USLUBIY JIHATLARI

Djabborov Dilshod Turdikulovich

Jizzax davlat pedagogika universiteti

Annotatsiya: Zamonaviy jamiyat hayotida ta'limning ahamiyati sezilarli darajada oshib bormoqda. Bugun esa faqat ta'lim olishning o'zi yetarli emas, olingan bilimlarni amalda qo'llay bilish, o'z kuch-g'ayratingizni ijtimoiy va iqtisodiy taraqqiyot yo'lida sarflay bilish juda muhim. Zamonaviy umumta'lim maktabi esa tashabbuskorlik, ijodiy fikrlash va nostandart echimlarni topish qobiliyati kabi muhim fazilatlariga ega bo'lgan, hayot davomida o'z-o'zini tarbiyalashga tayyor bo'lgan shaxsni shakllantirishga yordam berishi mumkin va kerak.

Kalit so'zlar: Tasviriy san'at, vosita, usul, o'quv material.

Umumta'lim maktabining o'quv-moddiy bazasini yaxshilash ta'lim jarayonini yuksaltirishning asosiy shartlaridan biridir. O'quv jihozlari darsning ajralmas qismiga aylandi, chunki u bilan ishlash talabalar uchun yangi bilim manbai va o'rganilgan materialni o'zlashtirish, umumlashtirish, takrorlash vositasidir.

Tasviriy san'atni o'qitishning o'quv-moddiy bazasi oqilona tashkil etilgan va jihozlangan o'quv xonasi bo'lib, unda o'quv jihozlarini joylashtirish, saqlash va ishlatish uchun sharoitlar yaratilgan. Hozirgi vaqtda sanoatda juda ko'p sonli o'quv qurollari ishlab chiqarilmoqda, ularning sinfni jihozlash uchun zarur bo'lgan nomenklaturasi "Umumta'lim maktablari uchun o'quv jihozlari va o'quv

qurollarining namunaviy ro'yxatlari" me'yoriy hujjat bilan belgilangan

Ko'rinish - bu bilim ob'ektlarining aqliy tasvirlarining bilish sub'ekti uchun ochiqlik va tushunarlik darajasini ifodalovchi xususiyat. Tasviriy tasvir tasviriy san'atning o'quv predmeti sifatidagi o'ziga xos xususiyatlaridan biridir. Ma'lumki, tasviriy san'atni o'rgatish hayotdan rasm chizishga asoslangan. Bunday o'rganish allaqachon aniq. Mavzuli yoki dekorativ rasm chizish bo'yicha mashg'ulotlarni, tasviriy san'at bo'yicha dars-suhbatlarni jadvallar, maketlar, chizmalar, rassomlarning rasmlari reproduksiya sifatida, kompyuter va proyektor imkoniyatlaridan foydalanmasdan o'tkazish mumkin emas.

Obyektni vizual idrok etish - bu uning mohiyatini, xarakterli xususiyatlari va qonuniyatlarini bilish va ochish yo'lidir. Tasviriy san'at darslarida ko'rgazmalilik o'quvchilarning kuzatuvchanligi, mantiqiy tafakkuri, tasavvuri, tasviriy xotirasini rivojlantirishga yordam beradi. K.D. Ushinskiy vizual "mavhum g'oyalar va so'zlarga emas, balki bola tomonidan to'g'ridan-to'g'ri idrok etadigan aniq tasvirlarga asoslangan bunday mashg'ulot ..." deb hisobladi.

“Materialni quloq bilan tushunish qiyin ish bo'lib, o'quvchilardan jamlangan e'tibor va irodali sa'y-harakatlarni talab qiladi. Darsni noto'g'ri o'tkazish bilan talabalar faqat tashqi tomondan "sinfda bo'lishlari" mumkin, va ichkarida - o'zlari haqida o'ylashlari yoki butunlay "boshlarida" fikrlarsiz qolishlari mumkin. (K.D. Ushinskiy).

Ko'rgazmali qurollardan maktab o'quvchilari o'rtasida nafaqat obrazli tasavvurlar yaratish, balki tushunchalarni shakllantirish, mavhum bog'lanish va bog'liqliklarni tushunish uchun ham foydalanish didaktikaning eng muhim qoidalaridan biridir. Vizualizatsiyadan foydalanmasdan, so'zning keng ma'nosida, atrof-muhit haqida to'g'ri g'oyalarga erishish, fikrlash va nutqni rivojlantirish mumkin emas.

O'qitishda vizualizatsiya zarurligini himoya qilib, Pestalozzi his

organlarining o'zi bizni atrofimizdagi dunyo haqida xaotik ma'lumotlar bilan ta'minlaydi, deb hisobladi. Talabalar zarur obrazli tasvirlarga ega bo'lganda, ular tushunchalarni shakllantirish, mavhum fikrlashni rivojlantirish uchun ishlatilishi kerak.

Zamonaviy didaktikada ko'rinish tushunchasi idrokning turli turlarini (ko'rish, eshitish, taktil va boshqalar) anglatadi. Ko'rgazmali qurollarning hech bir turi boshqasidan mutlaq ustunlikka ega emas. Tabiatni o'rganishda, masalan, tabiatga yaqin bo'lgan tabiiy ob'ektlar va tasvirlar katta ahamiyatga ega, grammatika darslarida esa - strelkalar, yoylar yordamida so'zlar o'rtasidagi munosabatlarning shartli tasvirlari, turli rangdagi so'z qismlarini ajratib ko'rsatish va hokazo. Ko'pincha u erda bir xil savollar bilan tanishishda har xil turdagi ko'rgazmali qurollardan foydalanish zarurati hisoblanadi. Ko'rgazmali qurollardan maqsadli foydalanish, darslarni ko'p sonli ko'rgazmali qurollar bilan chalkashtirib yubormaslik juda muhim, chunki bu o'quvchilarning diqqatini jamlashiga, eng muhim masalalar ustida o'ylashiga to'sqinlik qiladi. Ta'limda vizualizatsiyadan bunday foydalanish foyda keltirmaydi, balki bilimlarni o'zlashtirishga va maktab o'quvchilarining rivojlanishiga zarar keltiradi.

I.P. Podlasyning fikriga ko'ra, vizual o'qitish usullarini qo'llashdan maqsad "bolaning to'g'ridan-to'g'ri hissiy tajribasini boyitish va kengaytirish, kuzatishni rivojlantirish, o'ziga xos xususiyatlar va ob'ektlarni o'rganish, mavhum fikrlashga o'tish uchun sharoit yaratish, mustaqil o'rganishni qo'llab-quvvatlash va bo'lgan narsalarni tizimlashtirishdir."

O'qitish usullarini tanlash va to'g'ri qo'llash pedagogik kasbiy mahoratning cho'qqisi hisoblanadi. Muayyan o'quv jarayonining shartlariga eng mos keladigan to'g'ri yo'llarni topish juda qiyin. Yaxshi yoki yomon usullar yo'q, hech qanday o'rganish usuli qo'llaniladigan sharoitlarni hisobga olmasdan samarali yoki samarasiz deb e'lon qilinishi mumkin emas.

Vizualizatsiya - o'quv materialining shunday maqsadli va maxsus tashkil etilgan namoyishi bo'lib, u o'quvchilarni o'rganilayotgan hodisaning qonuniyatlariga undaydi, ularga ushbu qonunlarni ijodiy kashf qilish yoki ularning ishonchliligini tekshirish imkonini beradi.

“Bolalarning tabiati aniq ko'rinishni talab qiladi. Bolaga unga noma'lum bo'lgan beshta so'zni o'rgating va u ular uchun uzoq va behuda azob chekadi; lekin yigirmata shunday so'zlarni rasmlar bilan bog'lang - va bola ularni tezda o'rganadi. Siz bolaga juda oddiy fikrni tushuntiryapsiz va u sizni tushunmaydi; siz o'sha bolaga murakkab rasmni tushuntirasiz va u sizni tezda tushunadi ... Agar siz so'zni aytish qiyin bo'lgan sinfga kirsangiz (biz esa bunday sinflarni qidirishimiz shart emas), rasmlarni ko'rsatishni boshlang , va sinf gapiradi, eng muhimi, erkin gapiradi" K.D. Ushinskiyning mashhur iborasi. Tasviriy san'atni o'qitishda o'quv predmetining xususiyatlariga ko'ra vizualizatsiya ayniqsa muhimdir:

- vizual xarakterning ustunligi;
- hissiy bilim vaqt bo'yicha ratsionaldan ustun turadi.

Biroq, his-tuyg'ular orqali bilim sof shaklda namoyon bo'lmaydi, ko'p narsa so'z orqali ma'lum bo'ladi, ko'rilgan narsa nutq shakllarida, munosabat va baholash esa hissiy shakllarda tushuniladi. Shuning uchun o'qituvchi idrokni tashkil qiladi, ya'ni og'zaki va vizual usullarni kompleksda qo'llaydi. Ushbu ikki usulning aloqalari ajralmasdir, chunki ularning yaxlitligi ma'lumotni idrok etish va qayta ishlashning eng samarali usuli hisoblanadi.

Darslarda o'qituvchi turli ko'rgazmali qurollardan foydalanishi mumkin: haqiqiy ob'ektlar, ularning tasvirlari, o'rganilayotgan ob'ektlar va hodisalarning modellari. So'z va ko'rgazmali qurollarning birikish shakllari, ularning variantlari va qiyosiy samaradorligini bilish o'qituvchiga didaktik vazifaga, o'quv materialining xususiyatlariga va o'ziga xos o'quv sharoitlariga muvofiq

ko'rgazmali qurollardan ijodiy foydalanish imkonini beradi.

O'qitishdagi vizualizatsiya maktab o'quvchilarida atrofdagi dunyoning ob'ektlari va jarayonlarini idrok etish tufayli ob'ektiv voqelikni to'g'ri aks ettiruvchi g'oyalarni shakllantirishga yordam beradi va shu bilan birga, idrok etilgan hodisalar ta'lim vazifalari bilan bog'liq holda tahlil qilinadi va umumlashtiriladi.

Vizualizatsiya usuli va uning o'qitishdagi ahamiyati

Vizual usullar illyustratsiya, ko'rsatish va o'quvchilarni kuzatish orqali amalga oshiriladi

Ilyustratsiya o'zaro munosabatni o'rgatish usuli sifatida o'quvchilar ongida ko'rgazmali qurollar yordamida o'rganilayotgan hodisaning to'g'ri, aniq va ravshan tasvirini yaratish maqsadida qo'llaniladi. Tasvirning asosiy vazifasi - nazariy pozitsiyalarni tasdiqlash uchun hodisaning shakli, mohiyatini, uning tuzilishini, aloqalarini, o'zaro ta'sirini obrazli ravishda qayta tiklash. Bu barcha analizatorlarni va ular bilan bog'liq bo'lgan sezish, idrok etish va tasvirlashning aqliy jarayonlarini faollik holatiga keltirishga yordam beradi, buning natijasida bolalar va o'qituvchining umumlashtiruvchi va analitik aqliy faoliyati uchun boy empirik asos paydo bo'ladi.

Ilyustratsiyalar barcha fanlarni o'qitish jarayonida qo'llaniladi. Rasm sifatida tabiiy va sun'iy ravishda yaratilgan ob'ektlar ishlatiladi: modellar, modellar, qo'g'irchoqlar; tasviriy san'at asarlari, filmlardan parchalar, adabiy, musiqiy, ilmiy asarlar. Xaritalar, diagrammalar, grafiklar, diagrammalar kabi ramziy yordamlar.

Rasmlardan foydalanishning o'quv natijasi talabalar tomonidan o'rganilayotgan mavzuni dastlabki idrok etishning ravshanligini ta'minlashda namoyon bo'ladi, unga keyingi barcha ishlar va o'rganilayotgan materialni o'zlashtirish sifati bog'liqdir.

Namoyish (lot. dionsstratio — ko‘rsatish) — darsda butun sinfga turli ko‘rgazmali qurollarni ko‘rsatishda ifodalanadigan usul.

Namoyish usuli haqiqiy qurilmalar yoki ularning modellari, turli mexanizmlar, texnik qurilmalarning ishlashini ko'rsatish, tajribalar o'rnatish va tajribalar o'tkazishdan iborat. Jarayonlarni ko'rsatishda (turli xil kelib chiqishi), dizayn xususiyatlari, materiallarning xususiyatlari, kolleksiyalar (minerallar, san'at mahsulotlari, rasmlar, material namunalari va boshqalar).

Namoyish usuli nafaqat statikada, balki ularning harakat dinamikasida ham tashqi shakllarni (xususiyatlarni) ham, ichki tarkibni ham idrok etishni ta'minlaydi, bu esa o'quvchilar uchun ularning harakatining chuqur mohiyati, qonuniyatlari, qonuniyatlari va tamoyillarini tushunishlari uchun juda muhimdir. va mavjudlik, ularni yuzaga keltiradigan shart-sharoitlar.

Usulning samaradorligi talabalarning uni ko'rsatishda faol ishtirok etishi bilan erishiladi, ular bevosita "natijani o'lchash", jarayonlarning borishini o'zgartirish, mexanizmlar parametrlarini o'rnatish, materiallarning xususiyatlarini qayd etish va tekshirish, ob'ektlarning tuzilmalari va boshqalar.

Kuzatish vizual o'qitishning etakchi usullaridan biridir. Uning rivojlanishiga katta hissa qo'shgan E.A. Flerina, N.P. Sakulina, L.A. Raev. Kuzatish deganda tabiiy muhitdagi real olam, ob'ekt yoki hodisani maqsadli idrok etish tushuniladi.

Ushbu usulning ahamiyati shundaki, kuzatish jarayonida bolada tasvirlangan ob'ekt, keyingi tasvir uchun asos bo'lib xizmat qiladigan hodisa haqidagi tasavvuri shakllanadi.

Adabiyotlar ro'yxati:

- 1) Alekseyuk A.N. Umumta'lim maktablarida o'qitish metodikasi muammolari. - M., 1979. - 67 b.
- 2) Artemov V.A. O'qitishda vizualizatsiya psixologiyasi. - M.: Ma'rifat,

1998. - 176 b.

3) Afonina G.M. Pedagogika. Ma'ruzalar va seminarlar kursi / Ed. Abdullina O.A .. - Rostov n / D: "Feniks", 2002. - 512 p.

4) Babanskiy Yu.K. Zamonaviy umumta'lim maktabida o'qitish usullari. - M., 1985. - 112 b.

5) Buyuk Sovet Entsiklopediyasi. - M., 1954 yil. Efremov O. Yu. Pedagogika Sankt-Peterburg: Pyotr, 2009. P. 9.

6) Golub B.A. Umumiy didaktika asoslari. Proc. talabalar uchun nafaqa. pedagogika universitetlari. - M.: Tumanit, tahrir. markaz VLADOS, 1999. - 96 p. Ilyina T.A. Pedagogika. Ma'ruza kursi. - M., 1984. - 270 b.

7) Kuzin V.S. 1-3-sinflarda tasviriyy san'at o'qitish metodikasi: o'qituvchilar uchun qo'llanma - 2-nashr - M.: Ta'lim, 1983.

8) Kuzin, V. S. Tasviriyy san'at va maktabda o'qitish usullari / V. S. Kuzin. – M.: Agar, 2011. 88-bet.

9) Kuzin V.S. Umumta'lim maktabida tasviriyy san'at o'qitish asoslari. M., 1977 yil.

10) Nikonorova N.P. Tasviriyy san'at uchun ko'rgazmali qurollar va jihozlar. - M., 1975 yil

11) Pedagogika: darslik. Pedagogika institutlari talabalari uchun 2121-sonli maxsus "Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi va metodikasi" bo'yicha qo'llanma / s.p. Baranov, L.R. Bolotina, V.A. Slastenin va boshqalar; ed. Baranova, V.A. Slastenina. - 2-nashr, qo'shimcha m.: Ta'lim, 1986 yil.

12) Podlasy I.P. Pedagogika: Yangi kurs: Proc. stud uchun. yuqoriroq darslik muassasalar: 2 kitobda. - M .: Insonparvarlik. Ed. markazi VLADOS, 2001.